

L'ANTINORMA COM A MODEL DE LLENGUA EN MIQUEL I PLANAS I ALTRES DISSIDENTS DE LA REFORMA FABRIANA

Des de la perspectiva actual, en què la reforma lingüística de Fabra està perfectament assumida i la seua tasca com a gramàtic molt valorada, poden costar d'entendre les raons que dugueren alguns intel·lectuals del moment a no sotmetre's a la disciplina dictada des de la màxima institució cultural catalana, l'Institut d'Estudis Catalans, a banda, és clar, de la mateixa raó del rebuig a la imposició, sobretot perquè els deixebles i admiradors de Fabra —per exemple, Coromines— han desqualificat sistemàticament el grup dels antinormistes, «homes d'un individualisme exacerbant, anàrquic, proverbial» (Coromines 1963: 38-39), i la seua obra ha quedat en molts casos marginada. Raons polítiques o de no reconeixement de l'autoritat de gent més jove o fins i tot motius estrictament personals, ultra el fet que ja hi havia una institució amb més tradició que havia legislat en matèria lingüística, la RABLB, es troben darrere de la decisió de l'antifabrisme militant. Però, si estudiem els casos individualment, a més d'aquests motius, en trobem d'altres que ajuden a comprendre la presa de posició per un model de llengua diferent.

Tot seguit, detallo els motius que impulsen Miquel i Planas, Alcover, Par i Pin i Soler, entre d'altres, a convertir-se en antinormistes —o millor encara, en antifabrians—, malgrat que alguns fins i tot col·laboren inicialment amb l'Institut. En el cas d'Alcover havia estat president de l'IEC i després organitza campanyes virulentes de molta transcendència social contra l'entitat i els seus membres; Miquel i Planas és considerat el «capitost anti-Normes posterior al 1913» (Miracle 1963: 49), i Par escriu la seua *Sintaxi catalana* a partir de *Lo somni* de Metge i els seus estudis sobre *Curial* i altres clàssics catalans proposant indirectament un model lingüístic titllat d'arcaïtzant. Em centraré, sobretot, en Miquel i Planas i la seua conferència «Contra la reforma lingüística» (1918), i en els motius més adduïts, tant extralingüístics com lingüístics, pels antinormistes per justificar la seua postura.

I. CRITERIS EXTRALINGÜÍSTICS

1. *Ramon Miquel i Planas*

Miquel i Planas, editor i bibliòfil, no s'oposa, segons Segarra (1985: 353), a la reforma lingüística per les seues conviccions lingüístiques i ortogràfiques, sinó «pel seu odi envers els noucentistes».¹ Així, diu en un dels seus reculls: «la nostra llengua catalana pateix desde fa algun temps la opressió tirànica dels noucentistes normalisadors de la seva ortografia» (Miquel i Planas 1915-1920: 547). Tanmateix, la conferència que dona a l'Ateneu Barcelonès en contra de Fabra i de la reforma lingüística l'any 1918, que després reproduïx íntegrament la revista *Catalana*, és plena de motivacions que es recolzen en aspectes lingüístics i literaris i que justifiquen a bastament el seu trencament definitiu amb l'Institut d'Estudis Catalans, entitat a la qual, confessa, ha prestat «fins ara tribut d'acatament»² (Miquel i Planas 1918: 298).

En l'argumentació que segueix en el seu discurs, el bibliòfil assenyala els motius que l'han fet contrari a una reforma de què ningú no parlava abans de 1890, ja que la llengua, «encara que mal coneguda y pitjor tractada pels mateixos catalans, era prou bona en la seva naturalesa propia y sols calia retornarla al bon ús» (1918: 300). Tot seguit recorre la història detallada de la campanya lingüística dels homes de *L'Avenç* per demostrar que l'Institut havia mantingut els mateixos criteris que Casas-Carbó, Massó i Torrents i Fabra en aquesta publicació i també en *l'Ensayo de gramática de catalán moderno* del darrer.

Fabra, segons l'editor, «tarat d'un maquiavelisme qu'ell mateix tal volta no sospita», aprofita qualsevol ocasió que té de parlar d'ortografia catalana, fent-s'ho vindre bé, de tal manera que, «dihent lo que feyen els uns y lo que feyen els altres, la manera d'escriure d'aquests y la manera d'escriure d'aquells, apareixia lo que feyen els de *L'Avenç* com si's tractés d'una cosa en què ell no tingués rès a veure y situada en el mateix pla d'importancia de les formes ortogràfiques predominants», per la qual cosa, finalment, Fabra havia creat la sensació que realment hi havia un enorme desgavell ortogràfic. Per consegüent, s'havia produït un estat d'opinió favorable a l'arribada de «l'home providencial que havia d'arreglarho tot», a pesar que el bibliòfil qüestiona la realitat del concepte d'*anarquia ortogràfica*, manifestant que «les més nombroses y les més irreductibles aparentment d'aquelles discrepàncies

1. El 28 de desembre de 1914 va treure a la llum la publicació *El Noucentista*, en el primer número de la qual feia una sàtira mordaç dels principals impulsors d'aquest moviment.

2. En l'editorial Miquel i Planas s'havia adherit immediatament a les Normes. Així, escriu: «per la nostra part ja sabem què ens toca a fer des del moment en què la Comissió Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans hagi fet públic el seu acord: acceptar-lo amb entusiasme i sense reserva de cap mena; i aquesta és la recomanació xardorosa que endrecem a tots els bons catalans» (Miquel i Planas 1911-1914: 54).

del català escrit, eren filles, precisament, de la reforma iniciada pels de *L'Avenç* en 1890» (1918: 315-316).

L'autor de la conferència no escatima lloances ni a l'Institut, entitat «a la qual ni jo ni cap bon català podria regatejar la seva admiració y'l desig de vèurela créixer constantment en prestígis, si aquests han de traduir-se en el bé de la Patria» (1918: 298), ni a Fabra, del qual diu que el seu treball és «el més gran esforç que s'hagi fet may per a la conexença gramatical del nostre idioma» (1918: 339). Tanmateix, a pesar de reconèixer aquests mèrits del cap de la Secció Filològica, la veu de Miquel i Planas s'aixeca contra la imposició, que personifica en Fabra, el qual esdevé el «dictador en matèries lingüístiques a Catalunya» (1918: 352), al mateix temps que creu que «may Catalunya no havia estat víctima d'una tirania tan odiosa com la que avuy exercen els nostres gramaticols posats al servey d'En Fabra» (1918: 323). Fabra, en paraules de l'editor, «s'ha empenyat en resoldre d'una vegada tots els problemes, totes les contradiccions, totes les irregularitats gramaticals del català, el qual, com tota llengua viva, ha de presentar per força fenòmens irreductibles a una llei general, veritables estranyeses si se'ls vol donar aquest nom, emperò que sols ho són vistes a través d'un cientisme absolutista dogmàtic» (1918: 334).

La paraula viva i «el fet biològic de la llengua» són temes recurrents en aquest discurs de Miquel i Planas, que s'aixeca contra una reforma bastida sobre un excés de lògica. L'esperit modernista plana en aquests mots del bibliòfil (1918: 347). Cal que la llengua segueixi lliurement el seu camí, perquè les Normes, la *Gramàtica* i el *Diccionari*

resulten una vestidura massa estreta, un encotillat massa rígid, per a la nostra llengua en plena crexença esponerosa y que pugnava per trobar ella mateixa la seva concreció literaria, la seva pura manifestació de bellesa, la seva personalitat lingüística una y distinta, entre la diversitat dels seus dialectes; a axò s'encaminaven l'esforç dels estudiosos per a recuperar-ne'ls secrets d'expressió y la espontània producció dels seus escriptors, lliures de manifestar els seus pensaments y les seves emocions sense altra traba que'l propi bon gust. Axí ells eren responsables individualment de lo que feyen; no necessitant per a rès els caminadors de que s'ha pretès dotarlos.

En la mateixa línia es pregunta si són conscients de la transcendència de la seua decisió aquells qui «portats d'una generosa y patriòtica renúncia, hauràn abandonat el culte de la paraula viva per la idolatria d'un verb sofisticat», i han acatat «aquest *decret de nova planta* lingüística» (1918: 352), que conduirà, finalment, a un català literari «sense ànima», «de pura convenció», un «producte cerebral sense acció reflexa en el sentiment», condemnat a desaparèixer com la llengua provençal, «ofegada pels lligams d'una disciplina literaria massa inflexible» (1918: 350-351).

Altres retrets que Miquel i Planas fa a Fabra són, en primer lloc, que prengui el català parlat a Barcelona com a base de la reforma, i que, en conseqüèn-

cia, procuri elevar aquesta forma dialectal a la categoria d'idioma, «en contraposició ab el català escrit ò literari, que, tant ell com el senyor Casas, qualificaven de *català acadèmic*, considerantlo en certa manera com una llengua convencional» (1918: 302), i «una mena de convenció acadèmica, filla del artifici ò de la voluntat creadora d'uns gramàtics anteriors a la colla de *L'Avenç* que no havien sabut estudiar en la realitat els fenomens de la llengua viva» (1918: 305). En segon lloc, el bibliòfil retrau a Fabra que ignori la literatura clàssica catalana, «d'hont arrenca passant a través de períodes realment crítics, la llengua literaria d'aleshores lo mateix que la d'ara» (1918: 303), i en tercer lloc, que s'hagi volgut diferenciar tant la llengua catalana de la castellana, prescindint del marc social dins el qual es mou la llengua catalana, de manera que «la pruija diferenciadora dels gramàtics, portada al punt de divorciar expressament abdues llengües, fins en allò que per parentiu ètnich tenen de comú, no ha pogut fer més que dificultar el conexement de la nostra, posat qu'aquesta ningú no'ns l'ensenya, sinó que l'aprenèm fentnos d'autodidactes, basantnos en la llengua parlada, adaptantli les conexences gramaticals del castellà que no li repugnen y deduhint les altres dels models literaris que se'ns fan accessibles» (1918: 347-348).

Miquel i Planas es queixa, al mateix temps, que els «flamants reformadors de 1890 no eren sinó uns jovenets plens de bons desitjos y que tenien certes pensades lingüístiques, la transcendència de les quals estaven ells mateixos ben lluny de capir» (1918: 303), que els movia un afany de «singularisarse fent alguna cosa que may no hagués feta ningú», i que actuaven «ab tota l'ardidesa que'ls pochos anys y la irresponsabilitat solen donar» (1918: 307), rebutjant el principi d'autoritat. En un principi, l'actitud d'aquests joves podria haver-se considerat justificable, però no en el present, quan Fabra, «y quan nó l'Institut, també sabien a qui haurien degut cridar», a aquells qui posseïen «la força d'haverse erigit en campions d'una secular tradició literaria», referint-se als representants dels Jocs Florals i de la RABLB (1918: 321).

D'altra banda, la reforma preconitzada per Fabra és una moda que segueixen els escriptors novells, una joventut dòcilment preparada per a rebre la veu del gramàtic «com expressió de la veritat suprema» (1918: 322), els quals no solament observen les Normes, sinó que, «cas extraordinari de submissió mental entre gent jove, s'han fet estrictes seguidors dels preceptes morfològichs y sintàctichs continguts en el *Diccionari* y la *Gramàtica*», amb la qual cosa tota la literatura anterior a la promulgació de les Normes passa a la categoria d'arcaica i els autors encara vivents perden el prestigi als ulls dels nous escriptors, de manera que després de la reforma queda «una literatura sense precedents immediats, sense clàssichs actuals, sense autoritats vives, sense models per a seguir, sense mestres per a consultar, situantse voluntariament fòra de la tradició nacional» (1918: 349-350).

2. Antoni M. Alcover

Alcover afegeix a aquests arguments el convenciment que la normalització ortogràfica és una qüestió secundària, que ja s'hi arribarà sense necessitat d'obligar ningú, i així ho manifesta en el *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana* (d'ara endavant, *BDLC*) (Alcover 1902: 38):

Per part nostra, cap conflicte hi haurà ni admetrem per matèria d'ortografia. No es que despreciam aquesta part de la Gramàtica ni que li neguem la seva vertadera importància; però consideram les qüestions ortogràfiques com a secundàries, fins a un cert punt [...]. Això no vol dir que no sia un be gros tenir un sistema ortogràfic; sino que tampoch no'ns hem d'apurar perquè no'l tenguem, ni creure que la nostra llengua no puga viure sense.

Afirma que, un cop s'arribi a un sistema unificat, fins i tot es permetrà als col·laboradors del *Diccionari* que escriguin usant el sistema que els sigui més útil perquè, com la majoria d'antinormistes, es manifesta contrari a la imposició, amb un discurs abrandat i favorable a la llibertat de cadascú (1902: 39):

¡Fora imposicions ortogràfiques de cap classe, en no esser les de l'ortografia universal y qu'es indispensable admetre per poder escriure y qu'els altres ho entenguen! ¡Fora imposar cap sistema! Proposarne un, axò sí, y que sia tot lo mes lògich y fundat que's puga; però ¡fora imposarlo! ¡Dexar a cadascú en llibertat per seguir el que crega mes condret y endressat!

Arribat el moment de la promulgació de les Normes, Alcover, president de l'IEC, les accepta a pesar que no el satisfan totalment —«allà ont una corporació tan respectable com l'Institut d'Estudis Catalans acorda i publica un sistema ortogràfic, nosaltres, sense voler anar a aclarir si es més o menys avengut i escaient, l'acceptam desde ara amb tota llealtat de cor i declaram amb molt de gust que d'avui endavant l'observarem» (1913: 217)—, i demana que tothom les accepti, renunciant, com ell, a les pròpies conviccions ortogràfiques per tal d'assolir la unitat (1913: 217):

De manera que per patriotisme i per amor a la llengua catalana feim el sacrifici d'una bona part de les nostres conviccions ortogràfiques, i aconsellam i pregam a tots els nostres amics que facen lo mateix que nosaltres, que sacrificuin les seues amors, aficions i conviccions ortogràfiques pel bé major de la concordia i de la uniformitat i de la dignificació de la nostra estimadíssima llengua catalana, que no es duptós que farà mes bon paper davant propis i molt més encara davant estranys, si tots l'escrivim d'una mateixa manera i no siga la seua ortografia tants de caps tants de barrets.

Alcover es converteix, tot i les seues reserves, en el màxim defensor de les Normes contra els seus detractors, però al mateix temps, en condemna la imposició. Durant algun temps es produeixen conflictes entre Alcover i els altres

membres del IEC, ja que el canonge es lamenta que es prescindeix d'ell en les decisions importants. Finalment, el mes d'abril de 1918, es produeix el trencament,³ i llavors se sent deslliurat del compromís que havia adquirit de respectar les Normes del IEC l'any 1913 per al *BDLC*. A partir d'aquest moment, tota la virulència que havia adreçat als autors dels estudis que s'escrigueren en contra de les Normes a causa del seu contingut deficient, la dirigeix contra el IEC i, sobretot, contra Fabra. Segons l'erudit mallorquí (1920b: 272),

això ès estat sempre lo formidable estratègia D. Pompeu, combatre a foch i a sanch tots els qui li fan nosa, tots els que ell veu que li fan ombra i li poden treure la carn de l'olla; però elze combat sempre d'amagat, ab la cara tapada, de darrera la cortina, fentne sortir d'altres que li fassen la feyna i se'n duguen tota la odiositat.

Alcover critica també el barceloní com a base de la reforma. Així, en un article dedicat al Foment de Pietat Catalana demana que procuri la major puressa de la llengua, «no segons lo criteri equivocadíssim i descaminadíssim de l'Institut i son Sum Pontfich Sa Aconfessional Santedat D. Pompeu Fabra», sinó segons el criteri que la tradició assenyala, i sobretot que accepti les variants dialectals per a les seues publicacions i no secundi «la desgavellada i desastrosa teoria de que el *català literari*, el *català normal* ès lo que se parla a Barcelona i a les regions someses a l'esclavatge llingüístich de Barcelona» (1920a: 258).

3. *Anfòs Par*

Com a elements fonamentals sobre els quals s'articula el discurs antinormista de Par podem destacar el rebuig a la imposició, el fet que s'hagi agafat el barceloní com a model per a la unificació ortogràfica, els criteris excessivament lògics per fixar l'ortografia, la seua passió pels escriptors clàssics i, de retruc, el model de llengua literària derivat d'aquesta admiració envers els escriptors medievals, que el duu a justificar el model ortogràfic tradicional. M'ocupo, tot seguit, dels dos primers aspectes.

Par, com els seus col·legues, es mostra contrari a la imposició de les Normes, tot i que habitualment no fa servir un discurs tan abrandat com ells. Fins i tot, pot considerar-se que J. M. Roca, que respon el discurs d'entrada de Par a la RABLB, és més combatiu que ell mateix a l'hora de defensar la possibilitat de l'ús de l'article *lo*, tenint en compte que s'empra en una bona part del territori català, perquè s'havia bandejat el *lo* tan car a Par (Roca 1924: 68):

Demuestra que *lo* no es forma catalana. Afirmació qui té la seva oportunitat en aquests temps de dictadura filològica, odiosa com totes les tiranies, en los quals lo article

3. El canonge explica el procés de la seua sortida de l'IEC al *BDLC* (Alcover 1918: 81-161).

masculí *lo* ha sigut anatematitzat y bandejat de la estampa com un malfactor, y mentrestant, lo article escobat, sentint parlar los del Camp de Tarragona y los de comarques lleydatanes, barboteja sornaguer «*E pur si muove*». Però, per astruch voler providencial, Barcelona no es Catalunya...

I un altre dels seus arguments definitius, el constitueix el fet que s'hagi agafat el barceloní, del qual «gayre bé no s'en pot dit [*sic*] catalá» (Par 1934: 14), com a base de la reconstrucció literària, cosa que també lamenten Alcover i Miquel i Planas (Par 1934: 14-15):

Son lèxich, fraseologia y modismes son infinidament més pobres que'l castellá y adhuch que'l francès, de manera que tot escriptor català se troba avuy en la tràgica necessitat o bé d'emprar mots arcaïchs (molt abundosos axò si, y que ben reincorporats a les necessitats modernes foren a posta pera traduhir los més sotils matiços ideològichs), o bé d'enriquir son estil ab lèxich rural de les encontrades ahont encara serven la deü cristalina de la llengua.

4. Josep Pin i Soler

També es manifesten contraris a la imposició alguns escriptors modernistes i de la Renaixença, tal com recull Magí Sunyer en el seu article «Una reflexió sobre el primer antinormisme»,⁴ i afegeix que aquests autors van ser ignorats i menyspreats pels primers noucentistes. Com a cas paradigmàtic, a banda del de Matheu, Oller, Català o Miquel i Planas, esmenta Pin i Soler, el qual afirma que les Normes són «feina antipatriòtica perquè en compte de lligar, deslliguen; en compte d'agermanar, separen» (Pin i Soler 1913: 124). Pin i Soler considera que la normativa s'hauria d'haver establert per consens tant de les «persones enteses» (1913: 125) com de les «entitats competents, lo Cos d'Adjunts i Mestres en Gai Saber, l'Acadèmia de Bones Lletres, les redaccions dels benemèrits diaris i revistes que en divers indrets de Catalunya fa molts anys esmercen diners, ciència i paciència en pro de la cultura nostra...!» (1913: 126). Es demanava, doncs, un acord nacional amb totes les persones i entitats culturals representatives, per tal de no excloure ningú i, en canvi, en paraules de Sunyer (2008: 7), «en els debats sobre les normes, les burles i la resistència a acceptar-les que van venir a partir de 1913 en realitat hi havia menys de debat lingüístic —que també existia— que d'indignació d'unes persones que s'havien vist apartades de l'actualitat literària de manera gratuïta, sense argumentació». I afegeix (2008: 5):

[...] que ells constituïen, en aquells anys, la plana major de la cultura catalana, i que van ser arraconats sense contemplacions ni espai per sobreviure, per un grup d'intellectuals que tot just començaven a despuntar i encara havien demostrat ben poca cosa. Era una maniobra de colla molt reduïda que comptava amb un poder

4. Agraïxo a Magí Sunyer que m'hagi facilitat aquest article.

institucional, i els bandejats es queixaven perquè se'ls exclouïa i perquè les grans tasques comunes no s'emprenien des d'una estratègia de país, perquè, si s'hagués fet així, no se'ls hauria pogut deixar de banda. En comptes de l'acord i la concòrdia es va triar la imposició.

II. CRITERIS LINGÜÍSTICS

Insisteix, doncs, Sunyer en el fet de la imposició i l'exclusió com a causes principals del rebuig de les Normes i subratlla que el debat lingüístic era poc important, tot i que Miquel i Planas i Par, per exemple, justifiquen la seua presa de posició en favor de determinades solucions gramaticals allunyades de les Normes amb criteris, en molts casos, ben fonamentats o, si més no, tan arbitraris com puguin ser els sancionats per l'Institut.

Així, a banda del marc, diguem-ne filosòfic, amb què Miquel i Planas embolcalla el seu discurs, l'editor es manifesta contrari a aspectes ortogràfics i sintàctics concrets i, de retruc, aborda també qüestions literàries que l'impulsen a mostrar el seu rebuig a la reforma. Quant als primers, troba injustificat el canvi de la forma *ab* per *amb*, la substitució de *y* per *i*, la supressió de les *h*, exceptuant les etimològiques, i la introducció de les formes reforçades dels pronoms *me*, *te*, *se* (Miquel i Planas 1918: 326-331).

A més d'aquests canvis, que ja preconitzaven els homes de *L'Avenç* i que ara han adoptat els de l'Institut, el bibliòfil es mostra contrari a les reformes que ha introduït Fabra en l'edició del *Diccionari* i que, per tant, són de la seua pròpia collita. Es tracta de la representació gràfica del so de la doble *l* com *ll*, norma excessivament complicada per als usuaris, i la introducció del sufix *-itzar*, segons la qual l'abundància de verbs, adjectius i adverbis amb aquesta terminació «constituïria un retrocés deplorable de la nostra llengua cap a un ruralisme agressiu que'ns fa pensar en l'època dels segadors» (1918: 333-337).

Pel que fa a les qüestions sintàctiques, la publicació de la *Gramàtica catalana* de 1918 permet a l'autor del discurs fer balanç dels aspectes que Fabra «leva a preceptes» i que van més enllà de la reforma únicament ortogràfica, ja que «alteren profundament la forma d'expressió natural y propia del parlar català». Miquel i Planas (1918: 337-338) no està d'acord a bandejar l'article *lo* neutre, ni a emprar *la qual cosa* en lloc del relatiu neutre *lo qual*, ni a substituir el pronom indeterminat *se* per *hom*, ni en l'ús de la construcció *en* + infinitiu.

Finalment, hi ha motius literaris que impulsen Miquel i Planas a combatre la reforma lingüística, com la uniformitat en l'obra dels literats, la qual, com a conseqüència de passar pel sedàs de les Normes, quedarà empobrida i sense possibilitat que s'hi respectin els trets diferencials. Així, qualsevol escriptor que vulgui publicar «ha de toparse ab un ò altre dels infinits tentàculs de l'organissació burocràtico-lingüística que tots conèxem», que l'obligarà a aplicar

les Normes, després de les quals quedarà un «estil incolor y neutre que lleva tot valor personal a l'obra escrita» (1918: 341).

Rodergas (1951: 10), en la semblança que fa de l'autor de la conferència, explica que Miquel i Planas accepta ser el capdavanter d'aquest grup «per respecte a l'ortografia tradicional que tant belles obres havia produhít, un bon tros —potser ab axò el més encertat— per respecte a l'estètica de la paraula escrita, per no haverhi sigut primordialment convocats els literats, y molt per companyerisme, endut per la seva cavallerositat».

III. TRIOMF DE LA REFORMA

I per què, doncs, si la reforma és tan nefasta com assenyala Miquel i Planas, triomfa? Quins són, segons el criteri del bibliòfil, els factors que permeten la consolidació de les Normes? En primer lloc, la importància del fet que els homes de *L'Avenç* disposessin d'una impremta pròpia, tot i que la majoria d'escriptors i publicacions no s'adhereixen a la proposta dels homes de *L'Avenç*, i que en el Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906, en el moment de les votacions, obtenen majoria les conclusions que marquen la tendència ortogràfica tradicional (Miquel i Planas 1918: 313). I en segon lloc, la causa fonamental i definitiva que afavoreix la implantació de les Normes és el suport institucional: «Avuy en Fabra veu triomfantes les seves reformes, gracies a la pressió exercida constantment des de les altes esferes ab que ell se relaciona» (Miquel i Planas 1918: 323).

La campanya institucional de suport a les Normes contrasta amb els inconvenients que pateixen aquells qui no les subscriuen, amb la qual cosa tots els qui no volen quedar marginats de la política cultural del moment han d'adherir-s'hi. Miquel i Planas (1918: 323-324) afirma que la reforma no pot ser discutida, que ha de ser acceptada al peu de la lletra, perquè per a la persona que escriu sense Normes, tot són desavantatges; fins i tot qualsevol personalitat s'ha de subjectar a «una normalitat ortogràfica y gramatical que deformarà'l seu pensament, destruirà l'harmonía de les seves construccions literaries, y cuydarà esborrar tots els caràcters distintius que'l colocaven per damunt dels escriptoretz insignificants que avuy han pogut aconseguir, gracies a la *lley* Fabra, escriure tots exactament d'una matexa manera» (1918: 350).

CONCLUSIÓ

El grup dels antinormistes tenia les seues raons per anar contra la reforma de l'Institut, entre les quals la més reiterada era la de la imposició. És cert que probablement sense el suport institucional mai no hauríem assolit una codifi-

cació, ja que durant el segle XIX hi va haver alguns intents d'unificació ortogràfica que no van fructificar. Però també cal tindre en compte que els homes de lletres anteriors al noucentisme i els que no van acceptar les Normes van ser deixats de banda i, en molts casos, la seua obra va ser silenciada o ignorada, amb la qual cosa es va obrir una ferida que, amb la perspectiva del pas del temps, s'ha superat. En paraules de Badia i Margarit (1962: 34-35), «renacida la calma que el tiempo se encarga de sedimentar en todo, la verdad es que el "anti-normismo" como clima fue nulo, y sólo se mantuvo en determinados casos que no pesaban en el conjunto», tot i que remarca que l'antinormisme havia estat defensat «no siempre sin razón, por destacadas figuras de las letras». Aquests darrers anys, amb la reforma perfectament consolidada, és bo que ens puguem apropar sense apriorismes a aquell grup d'intel·lectuals que un dia van aixecar la veu per manifestar la seua disconformitat a les Normes i que sapiguem reconèixer tot el que van aportar en el seu moment, a banda de la discussió ortogràfica.

SALOMÉ RIBES
Universitat de Lleida

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alcover 1902: Antoni M. ALCOVER, «¿Quina ortografia ha de seguir el Diccionari?», *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana*, i (febrer), 38-39.
- 1913: Antoni M. ALCOVER, «A tots els nostres amics», *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana*, vii (febrer-març), 216-219.
- 1918: Antoni M. ALCOVER, «An els Srs. Diputats del Principat i a tots els amadors de la Llengua Catalana», *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana*, x (juny-setembre), 81-161.
- 1920a: Antoni M. ALCOVER, «Un mot d'amich an el Foment de Pietat Catalana», *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana*, xi (novembre-desembre), 258-263.
- 1920b: Antoni M. ALCOVER, «¿Jo respectar massa En Fabra? Les meues obres i escrits diuen tot lo contrari», *Bolletí del Diccionari de la llengua catalana*, xi (novembre-desembre), 272-274.
- Badia i Margarit 1962: Antoni M. BADIA I MARGARIT, *Gramàtica catalana*, Madrid, Gredos.
- Coromines 1963: Joan COROMINES, «Fabra, lingüista», dins «Pompeu Fabra, en el cinquantenari de les Normes ortogràfiques», *Serra d'Or*, 12, 38-40.
- El Noucentista: orgue de la Escola Mediterrània: Arts, ciències, filosofia, comissions, representacions*, Barcelona, Impr. Elzeviriana, 28 de desembre de 1914.
- Miquel i Planas 1911-1914: Ramon MIQUEL I PLANAS, *Bibliofília. Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular*, vol. i, Barcelona.
- 1915-1920: Ramon MIQUEL I PLANAS, *Bibliofília. Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular*, vol. ii, Barcelona.

- 1918: Ramon MIQUEL I PLANAS, «Contra la Reforma Lingüística. Conferencia d'En Ramon Miquel y Planas al Atenèu Barcelonès els dies 21 y 25 d'aquest mes», separata de *Catalana*, 13, 297-356.
- Miracle 1963: Josep MIRACLE, «La Reacció contra les Normes de l'Institut», dins «Pompeu Fabra, en el cinquantenari de les Normes ortogràfiques», *Serra d'Or*, 12, 48-51.
- Par 1908: Alfons PAR, «Shakespeare», dins *XXV Conferències donades a la Associació Wagneriana (1902-1906)*, Barcelona, Associació Wagneriana, 157-191.
- 1934: Alfons PAR, «Examen de consciència catalanista», separata de *La Revista*, desembre de 1933.
- Pin i Soler 1913: Josep PIN I SOLER, «Protesta contra les normes ortogràfiques», dins *Diario de Reus*, 12-iv-1913 [citat de Sunyer (2008)].
- Roca 1924: Josep M. ROCA, «Resposta», dins *Discursos llegits en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona en la solemial recepció pública de D. Anfòs Par y Tusquets el dia 30 de novembre de 1924*, Barcelona, Imp. de la Casa de Caritat, 59-70.
- Rodergas 1951: Josep RODERGAS, «Semblança i bibliografia de R. Miquel y Planas», dins Jaume Roig, *Spill o libre de consells de Jaume Roig. Poema satíric del segle XV. Edició crítica acompanyada d'una notícia, notes y un repertori per R. Miquel i Planas*, Barcelona, Imprenta Elzeviriana / Casa Miquel-Rius.
- Segarra 1985: Mila SEGARRA, *Història de l'ortografia catalana*, Barcelona, Empúries.
- Sunyer 2008: Magí SUNYER, «Una reflexió sobre el primer antinormisme», article inèdit cedit per l'autor.

